

УДК 005.332.4:69(045)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-14>

Петришина С.В.

аспірант,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3625-7735>

Petryshyna Svitlana

Grigory Skovoroda University in Pereiaslav

РОЗВИТОК КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА У БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ

Конкурентоспроможність є складною сферою з кількома перспективами та широким діапазоном визначень, значень і вимірювань. Тому створити відповідну основу для оцінки конкурентоспроможності є складним завданням будівельної галузі, що постійно змінюється та розвивається. Зростаючий попит на різноманітне середовище життя продовжує підживлюватися швидким економічним зростанням і значним підвищенням рівня життя населення. Будучи одним із п'яти стовпів промислової економіки, будівельна галузь розвивається динамічніше, ніж багато інших галузей. Проте будівельні підприємства все ще стикаються з багатьма проблемами, такими як втрата знань, неефективна співпраця та низька конкурентоспроможність. Ці виклики вимагають від підприємств систематичного управління своїми знаннями та сприяння співпраці між зацікавленими сторонами. За допомогою ефективного механізму обміну знаннями можна ділитися та вдосконалюватися, а будівельні підприємства можуть отримувати вищу віддачу, співпрацюючи над інноваційними будівельними проектами, що дасть їм стійку конкурентну перевагу. Зв'язок між конкурентоспроможністю та стійкістю країни, галузі чи підприємства забезпечує фундаментальне обґрунтування та основу для розробки політики й стратегічних змін. Але всі необхідні заходи для конкуренції в концепції, реалізації та моніторингу ідей, конкурентоспроможності, яку можна виміряти та зрозуміти. Будівельна галузь стикається з багатьма проблемами через постійний прогрес будівельних технологій і техніки. Як наслідок, теорія управління будівництвом стикається з новими серйозними викликами з інтеграцією глобального ринку та будівельних інновацій. Ключем до вирішення цієї проблеми є підвищення конкурентоспроможності будівельних підприємств-конкурентів. Оскільки багато підприємств опиняються в конкурентній ситуації, вони намагаються підвищити ефективність своєї діяльності в різних сферах. У динамічному середовищі важливо зрозуміти причинно-наслідкові зв'язки між ключовими факторами та їх взаємодією. Відображено взаємовідносини між підприємствами та організаціями будівельної галузі, що діють в умовах ринкових відносин.

Ключові слова: підприємство, будівництво, конкурентне середовище, матеріали, тренди в будівництві.

DEVELOPMENT OF THE COMPETITIVE ENVIRONMENT IN THE CONSTRUCTION INDUSTRY

Competitiveness is a complex field with multiple perspectives and a wide range of definitions, meanings and measurements. Therefore, creating an appropriate framework for assessing competitiveness is a challenging task in the ever-changing and evolving construction industry. The growing demand for a diverse living environment continues to be fueled by rapid economic growth and a significant increase in the standard of living of the population. As one of the five pillars of the industrial economy, the construction industry has developed more dynamically than many other industries. However, construction companies still face many challenges, such as knowledge loss, ineffective collaboration, and low competitiveness. These challenges require businesses to systematically manage their knowledge and foster collaboration between stakeholders. With an effective knowledge sharing mechanism, knowledge can be shared and improved, and construction companies can achieve higher returns by collaborating on innovative construction projects, giving them a sustainable competitive advantage. The relationship between competitiveness and sustainability of a country, industry or enterprise provides a fundamental rationale and basis for policy development and strategic change. But all necessary measures for competition in the concept, implementation and monitoring of ideas, competitiveness that can be measured and understood. The construction industry faces many challenges due to the constant progress of construction technologies and techniques. As a result, construction management theory faces new serious challenges with the integration of the global market and construction innovation. The key to solving this problem is to increase the competitiveness of competing construction enterprises. Since many enterprises find themselves in a competitive situation, they try to improve the efficiency of their activities in various areas. In a dynamic environment, it is important to understand the causal relationships between key factors and their interactions. The relationship between enterprises and organizations of the construction industry operating in the conditions of market relations is reflected.

Keywords: enterprise, construction, competitive environment, materials, trends in construction.

JEL classification: M21, L74

Постановка проблеми. Загальне дослідження стану будівельної галузі необхідне для того, щоб охарактеризувати коло проблем, які зараз стоять на українському будівельному секторі, та виробити пропозиції щодо їх вирішення. Для подолання проблем необхідно не лише розуміти поточну ситуацію, а й об'єктивно оцінювати наслідки процесів, що відбуваються. Але головним завданням будівельної галузі на даному етапі

є створення в Україні сприятливого інвестиційного середовища, реалістичних фінансово-кредитних механізмів допомоги промислового та житлового будівництву, сприяння конкурентоспроможності галузі, створення бази.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями конкурентного середовища займалися такі вчені, як Мелушова І.Ю., Прокопова О.В., Твердохліб К.О.

[5], Соболева Т.О., Наумович Ю.І. [6], Харченко І.В., Лізунков О.В. [8], Бугріменко Р.М., Смірнова П.В. [2].

Однак розвиток конкурентного середовища передбачає визначення сфери діяльності та способів управління конкуренцією, але це супроводжується певними труднощами, оскільки будівельну галузь можна охарактеризувати діяльністю десятків або сотень підприємств.

Поряд з цим, конкурентне середовище позитивно впливає на клієнтів. Часто підприємства пропонують високу якість за доступною ціною, щоб залучити клієнтів. Крім того, підприємства повинні виділяти свою галузь завдяки інноваціям. Однак конкуренція іноді ускладнює виживання бізнесу, проте потребує подальшого дослідження розвитку конкурентного середовища у будівельній галузі.

Мета статті. Основною метою даної роботи є обґрунтування пропозицій щодо покращення її діяльності, відповідної реструктуризації галузі для підвищення глобальної та регіональної конкурентоспроможності на основі комплексного дослідження загальних та специфічних характеристик розвитку будівельної галузі економіки України.

Виклад основних результатів дослідження. Українські будівельні комплекси є одними з основних виробничих комплексів, що визначають ефективність економічного розвитку країни. Створюючи значну кількість робочих місць і використовуючи у виробничому процесі продукцію різних галузей промисловості, будучи основою для розвитку інших галузей народного господарства.

Комплекс включає власне будівництво; промислову закупівлю та виробництво будівельних матеріалів, виробництво будівельних виробів, будівельних машин та обладнання; організації, що забезпечують виконання науково-дослідних робіт і проектування будівництв комплексів, у тому числі органи державного регулювання в архітектурі та будівництві, місцеві та регіональні органи управління правовідносинами у сфері будівництва.

Реальне становище будівельного комплексу залежить головним чином від стану будівництва, основним завданням якого є створення та оновлення основних ресурсів матеріальної сфери економіки.

Навколишнє середовище підприємств працює в різних секторах економіки країни, які відрізняються економічністю, внутрішньою конкуренцією, рівнем капіталу, ринками пропозиції, швидкістю та темпами зростання. У всіх галузях економіки основа конкуренції за частину ринку пропозиції однакова: внутрішня і зовнішня. У ньому беруть участь багато суб'єктів господарювання, зводиться процес координації та зусиль для створення можливостей для продажу свого продукту, у поєднанні зі спільними сферами інтересів для задоволення різноманітних потреб користувачів.

Тому, для більш конкретного прояву категорії середовище, застосовується друга складова – «конкурентне», що «...забарвлює статичне визначення середовища в динамічні барви, надає йому, окрім вже відомих, нові ознаки для підкреслення такої його ознаки, як існування багатьох економічних суб'єктів з одним напрямом інтересів, що функціонують в умовах обмеженої кількості ресурсів або благ, а отже – наявності боротьби за задоволення власних інтересів» [5].

Конкурентне середовище – це результат і умови взаємодії великої кількості суб'єктів ринку, що визначає відповідний рівень економічного суперництва і можливість впливу окремих економічних агентів на загальноринкову ситуацію. Важливим є те, що конкурентне середовище утворюється не лише і не стільки власне суб'єктами ринку, взаємодія яких викликає суперництво, але в першу чергу – відносинами між ними [2].

Значна частка малого бізнесу серед будівельних підприємств створює конкурентне середовище. Працювати їм складніше, ніж великим будівельним підприємствам, тому важливо мати ефективну стратегію, яка враховує всі досягнення економічної науки та особливості ринку, на якому працює підприємство [8].

Конкурентне середовище не можна чітко відокремити від поняття ринку. Ринок може поєднувати декілька конкурентних середовищ одночасно, класифікація останніх повинна бути ще більш диференційованою (табл. 1).

Щоб оцінити сильні та слабкі сторони підприємств у цій галузі, необхідно проаналізувати показники будівельної галузі України за останнє десятиліття. Основним показником дослідження є кількість підприємств будівельної галузі. Проаналізуємо кількість суб'єктів господарювання у будівництві житлових і не житлових будівель за останні 10 років, протягом 2013 р. до 2022 р., можна зробити висновок, що кількість фірм з кожним роком зменшується (табл. 2).

Розглянемо найбільш важливі та актуальні зміни, які відбулися в будівництві у 2023 році.

У 2023 році зростає інтерес до використання енергоефективних матеріалів і систем у будівництві. Такі матеріали, як ізоляція з високою теплопровідністю, інноваційні вікна та двері з покращеними теплоізоляційними властивостями, а також технології управління енергією допомагають зменшити витрати на енергію в будівлях. Також розробляються та впроваджуються нові системи енергозбереження, включаючи розумний дім, енергозберігаюче освітлення та системи енергоспоживанням.

Удосконалення продукції з покращеними властивостями – міцністю, стійкістю до зовнішніх факторів, енергоефективністю та довговічністю. Деякі з них включають композитні матеріали, надлегкі будівельні матеріали, вогне- і вологостійкі матеріали, а також матеріали з унікальними звукоізоляційними властивостями.

Розвиток технологій відіграє важливу роль у будівельній галузі. Очікується, що у 2023 році буде використано ще більше технологічних інновацій. Цей процес передбачає використання автоматизації, датчиків та технологій IoT для контролю та моніторингу процесу будівництва. Представлення віртуальної та доповненої реальності для покращення дизайну та візуалізації, а також використання цифрових платформ і хмарних рішень для ефективного спілкування та даних для співпраці.

Одним із найважливіших трендів у будівельній галузі у 2023 році стане розвиток 3D-друку. Ця інноваційна технологія дозволяє створювати тривимірні об'єкти, накладаючи шари матеріалів за певними візерунками.

У будівельній індустрії 3D-друк можна використовувати для створення різноманітних будівельних елементів, включаючи стіни, перегородки, фасади та навіть повні модульні конструкції.

Таблиця 1

Класифікація конкурентного середовища

Класифікаційна ознака	Види конкурентного середовища
Об'єкт купівлі	конкурентне середовище товарів (конкурентне середовище засобів виробництва та конкурентне середовище предметів споживання (конкурентне середовище товарів тривалого та короткочасного використання));
	конкурентне середовище послуг (конкурентне середовище громадського харчування; конкурентне середовище охорони здоров'я; конкурентне середовище освіти)
	конкурентне середовище інформації (взаємодія академічних та науково-технічних об'єднань, державних установ, навчальних закладів, комерційних організацій, які займаються збором, обробкою та аналізом інформації та надають її по необхідності різним установам, підприємствам та організаціям);
	конкурентне середовище науковотехнічних розробок;
	конкурентне середовище капіталів (конкурентне середовище грошей та конкурентне середовище цінних паперів);
	конкурентне середовище трудових ресурсів
Територіальна ознака	світове конкурентне середовище (охоплює всіх виробників конкретної продукції);
	міжнародне конкурентне середовище (яке включає виробників кількох країн);
	національне конкурентне середовище (охоплює вітчизняних виробників продукції);
	міжрегіональне конкурентне середовище (формується на границі регіонів та характеризується особливостями функціонування підприємств у граничному ринковому просторі регіонів);
	регіональне конкурентне середовище;
	міжрайонне конкурентне середовище (формується на границі районів та характеризується особливостями взаємодії підприємств даних районів);
	районне конкурентне середовище;
	місцеве (локальне) конкурентне середовище (включає підприємства, які здійснюють діяльність у конкретно обумовленому місці);
конкурентне середовище підприємства	
За моделями конкуренції на ринку	конкурентне середовище досконалої конкуренції;
	конкурентне середовище чистої монополії (види: конкурентне середовище закритої монополії, конкурентне середовище природної монополії, конкурентне середовище білетарельної монополії та конкурентне середовище відкритої монополії);
	конкурентне середовище олігополії (види: конкурентне середовище, в якому між олігополіями відсутня угода; конкурентне середовище, в якому існує взаємозв'язок між олігополіями, що виражається в певній угоді між ними);
	конкурентне середовище монополістичної конкуренції

Джерело: складено автором на основі [4]

Таблиця 2

Кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2013–2022 роках

	роки	усього, одиниць
Будівництво житлових і нежитлових будівель	2013	23464
	2014	20769
	2015	21091
	2016	18082
	2017	18959
	2018	20102
	2019	21238
	2020	20877
	2021	20750
	2022	15008

Джерело: складено автором на основі [3]

Переваги 3D-друку в будівництві включають швидкий і ефективніший виробничий процес, менше відходів, можливість створювати складні та індивідуальні форми, а також можливість скорочення витрат на трудові ресурси.

У 2023 році в архітектурі та дизайні будівель спостерігається багато змін. Одним із таких трендів є

дбайливе ставлення до навколишнього середовища та використання природних матеріалів. Архітектори та дизайнери прагнуть створювати будівлі, які органічно вписуються в навколишнє середовище, не маючи негативного впливу. Це включає використання стійких і відновлюваних матеріалів, таких як дерево, бамбук і натуральний камінь, а також впровадження енергоефективних систем і технологій.

Ще одна тенденція в архітектурі та дизайні – відкритість і проникнення світла. Сучасні будівлі використовують великі вікна, прозорі стіни та відкриті простори, щоб створити відчуття простору, світла та комфорту. Це сприяє поліпшенню мікроклімату в приміщенні та з'єднанню з навколишньою природою.

Дизайн будівлі також інноваційний і функціональний. Використання сучасного обладнання, технологій та будівельних рішень дозволяє створювати унікальні форми, цікаві деталі та найкращі функціональні будівлі. Це і будівництво інтелектуальних будівель з автоматичними системами управління, інтеграція технологій «розумного будинку» та створення функціональних просторів.

Зміни в архітектурі та дизайні будівель відображають бажання споживачів створювати нові функ-

ціональні будівлі, які відповідають їхнім сучасним потребам [7].

У 2023 році будівельна галузь активно досліджує та впроваджує сучасні будівельні матеріали з новими можливостями та перевагами. Нові матеріали мають покращені властивості: міцність, стійкість до зовнішніх факторів, енергоефективність і довговічність. Серед них – композитні матеріали, надлегкі конструкційні матеріали, вогнестійкі та вологостійкі матеріали, матеріали з унікальними звукоізоляційними властивостями. Використання таких матеріалів дозволило створювати стійкі та ефективні будівлі, зменшуючи витрати на експлуатацію та обслуговування.

Ефективність реалізації проекту залишається ключовим питанням: лише половина власників ділянок повідомила, що будівництво було завершено вчасно, а 87% повідомили, що проекти суворо контролювалися.

Щоб подолати поточні виклики в нестабільному середовищі, керівники підприємств будівельної галузі вважають головними пріоритетами ефективно управління своїми організаціями, результативне управління ризиками та планування сталого розвитку, впровадження технологій, перерозподіл ризиків і збільшення інновацій [1].

На етапі зовнішнього аналізу середовища бажано використовувати інструменти стратегічного аналізу, такі як аналіз PEST, беручи до уваги політичні та економічні умови, а також соціальні та технологічні тенденції або їх більш розширені версії, аналіз – PESTLE, який також зосереджується на екологічних і правових факторах. Результати застосування цих інструментів показали, що основними політичними факторами, які впливають на будівельний сектор, є державна політика, податкове та тарифне регулювання, організація та закупівлі тендерів, стабільність влади та політична ситуа-

ція в країні. Економічні фактори включають аналіз усіх детермінант економіки та її стану. Економічні фактори включають інфляцію, процентні ставки, купівельну спроможність, доступність кредитів, рівень безробіття, монетарну або фіскальну політику та обмінні курси. Підприємства часто покладаються на місцеві бюджети. Основними соціальними чинниками є: культурні цінності, демографічна ситуація, соціальний спосіб життя, рівень освіти, розподіл ресурсів. У будівельній галузі технології будівництва постійно розвиваються і мають великий вплив на бізнес. Такими факторами є: нові відкриття, швидкість технологічної застарілості, швидкість оновлення технологій, інноваційні технологічні платформи [6].

Висновки. Щоб успішно розвивати будівельну галузь, важливо стежити за новими тенденціями та бути в курсі останніх новин галузі. Підприємства, які впроваджують нові технології, використовують стійкі та енергоефективні практики, автоматизують процеси та забезпечують безпеку, мають конкурентну перевагу. Вони можуть запропонувати своїм клієнтам сучасні, якісні рішення, які відповідають сучасним вимогам і очікуванням. Тому для успішного розвитку будівельної галузі важливо бути готовим до змін, інвестувати в нові технології та вдосконалювати процеси.

Загалом тенденції будівництва 2023 року свідчать про перехід від традиційних методів до інноваційних та стійких рішень. Це відкриває нові можливості для зростання та розвитку будівельного сектору, приносить користь бізнесу та споживачам, а також забезпечує безпечне та екологічно чисте середовище. Тому будівельним підприємствам необхідно слідувати тенденціям, розробляти нові технології та залишатися конкурентоспроможними й успішними в сучасному динамічному будівельному середовищі.

Список використаних джерел:

1. 66% керівників компаній світової будівельної галузі налаштовані оптимістично щодо розвитку будівельного ринку. URL: <https://mind.ua/publications/20259006-66-kerivnikiv-kompanij-svitovoyi-budivelnoyi-galuzi-nalashтовani-optimistichno-shchodo-rozvitku-budiveln>
2. Бугріменко Р.М., Смірнова П.В. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. Харків : ХДУХТ, 2021. 244 с.
3. Економічна статистика – Економічна діяльність – Діяльність підприємств – Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2010–2022). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Конкурентне середовище підприємства. URL: <https://posibniki.com.ua/post-konkurentne-seredovishe-pidpriemstva>
5. Мелушова І.Ю., Прокопова О.В., Твердохліб К.О. Конкурентне середовище підприємств: сутність та види. *Бізнес Інформ*. 2016. № 11. С. 379–385.
6. Соболева Т.О., Наумович Ю.І. Фактори впливу на конкурентне середовище будівельних організацій. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 1. (302). С. 64–67.
7. Тренди в будівництві 2023. URL: <https://dedalsoft.com.ua/blog/trendi-v-budivnitstvi-2023>
8. Харченко І.В., Лізунков О.В. Організаційні аспекти стратегічної перемоги в конкурентній боротьбі малих будівельних підприємств. *Центральнотрадянський науковий вісник. Економічні науки*. 2021. № 6(39). С. 267–281.

References:

1. 66% of the heads of companies in the global construction industry are optimistic about the development of the construction market. [66% of the heads of companies in the global construction industry are optimistic about the development of the construction market]. Available at: <https://mind.ua/publications/20259006-66-kerivnikiv-kompanij-svitovoyi-budivelnoyi-galuzi-nalashтовani-optimistichno-shchodo-rozvitku-budiveln>
2. Bugrimenko R. M., & Smirnova P. V. Konkurentospromozhnist pidpriemstva [Competitiveness of the enterprise]. KhDUKhT.
3. Ekonomichna statystyka – Ekonomichna diialnist – Diialnist pidpriemstv – Kilkist subiektiv hospodariuvannia za vydamy ekonomichnoi diialnosti (2010-2022) [Economic statistics – Economic activity – Activities of enterprises – Number of economic entities by types of economic activity (2010–2022)]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Konkurentne seredovyshe pidpriemstva. [Competitive environment of the enterprise]. Available at: <https://posibniki.com.ua/post-konkurentne-seredovishe-pidpriemstva>

5. Melushova I. Yu. & Prokopova O. V. & Tverdokhlib K. O. (2016) Konkurentne seredovyshche pidpriemstv: sutnist ta vydy [Competitive environment of enterprises: essence and types]. *Biznes Inform.* no. 11, pp. 379–385.
6. Sobolieva T. O., & Naumovych Yu. I. (2022) Faktory vplyvu na konkurentne seredovyshche budivelnykh orhanizatsii [Factors influencing the competitive environment of construction organizations]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu.* no. 1, issue 302, pp. 64–67.
7. Trendy v budivnytstvi 2023. [Trends in construction 2023] Available at: <https://dedalsoft.com.ua/blog/trendi-v-budivnitstvi-2023>
8. Kharchenko I. V., & Lizunkov O. V. (2021) Orhanizatsiini aspekty stratehichnoi peremohy v konkurentnii borotbi malykh budivelnykh pidpriemstv [Organizational aspects of strategic victory in the competitive struggle of small construction enterprises]. *Ekonomichni nauky.* no. 6, issue 39, pp. 267–281.